

Výjezdní workshop z obchodního práva

Úsvit nové obchodněprávní judikatury

13. – 15. dubna 2018

Nepodmíněnost smluvní pokuty

Ota Mach

5. ročník PF UK

Resumé

Obsahem tohoto příspěvku je kritické zhodnocení ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR, podle které nelze navázat povinnost k zaplacení smluvní pokuty na výkon práva, protože v takovém případě by se jednalo o neplatné právní jednání. Autor se snaží nastínit argumenty podporující závěr o nesprávném postupu Nejvyššího soudu, který spočívá v prohlašování neplatnosti smluvních ustanovení týkajících se smluvní pokuty navázané na odstoupení/výpověď takové smlouvy, aniž by se soudy zabývaly otázkou, zda takové ustanovení nelze posoudit jako odstupné či inominátní klauzuli. Na podporu svých úvah autor předkládá recentní rozhodnutí Ústavního soudu a obecný výklad základních právních zásad soukromého práva.

Úvod

Cílem tohoto příspěvku je kriticky zhodnotit ustálenou rozhodovací praxi zejména Nejvyššího soudu ČR, podle které nelze navázat povinnost k zaplacení smluvní pokuty na výkon práva, protože v takovém případě by se jednalo o neplatné právní jednání. Pod spojením „výkon práva“ si v tomto smyslu lze představit zejména výpověď či odstoupení od smlouvy, ale i jiná právní jednání závislá na vůli té či oné smluvní strany. Skutečnost, že zánik závazku formou výpovědi či odstoupení je pouhým výkonem práva a v žádném případě porušením právní povinnosti, je v souladu jak s judikatorními závěry Nejvyššího soudu¹,

¹ Srov. zejména rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96, a rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 33 Cdo 1216/2010. Dále pak například rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 1. 2002, sp. zn. 33 Odo

tak s nejedním rozhodnutím soudu ústavního². Nesporné přitom je, že institut smluvní pokuty jako takový, lze platně sjednat pouze pro porušení smluvní povinnosti. Tomu odpovídá jak stará regulace obsažená v § 544 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, tak právní úprava současně platná obsažená v § 2048 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („NOZ“). Jádrem tohoto příspěvku potom je snaha nalézt odpověď na otázku, zda postup soudů, při kterém dochází k prohlášení neplatnosti smluvních ustanovení týkajících se smluvní pokuty navázané na odstoupení/výpověď takové smlouvy, aniž by se soudy zabývaly otázkou, zda takové ustanovení nelze posoudit jako odstupné či inominační klauzuli, není v rozporu se zásadou legální licence, resp. enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí.³

Skutkový stav

K unáhlenému závěru tak, jak je popsán v předchozí kapitole, přistoupil Nejvyšší soud ČR naposledy v rozsudku ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 23 Cdo 3894/2015. V dané věci se jednalo o posouzení platnosti smluvní pokuty v případě, že opakované porušování povinností jedné smluvní strany vyústí ve výpověď smlouvy druhou smluvní stranou.⁴

Soud prvního stupně dospěl v souladu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu uvedenou výše k závěru, že *„tato smluvní pokuta není vázána na porušení smluvní povinnosti, ale je vázána na výpověď smlouvy z určitého konkrétního důvodu (...), tedy není vázána na porušení povinnosti, ale na provedení úkonu žalobkyně (...), kdy toto právo žalobkyně může využít, ale také nikoliv.“* Na základě této argumentace soud prvního stupně uzavřel, že takové ujednání o smluvní pokutě je neplatné a žádný nárok na její zaplacení tedy nevznikl.

Odvolační soud se ztotožnil s argumentací soudu prvního stupně, a dále podpořil závěr o vázanosti vzniku práva na zaplacení smluvní pokuty na okamžik učinění výpovědi, když doplnil úvahu, že *„se ujednání o*

771/2001; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 182/2001; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 22 Odo 111/2004; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2004, sp. zn. 33 Odo 813/2002; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 3455/2009; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 822/2009.

Skutečnost, že dané závěry lze aplikovat jak na odstoupení od smlouvy, tak na její výpověď dále potvrzují např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 32 Cdo 4469/2010 nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. 23 Cdo 1218/2009.

² Srov. například nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 1999, sp. zn. IV. ÚS 276/99 nebo nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 182/01.

³ Autor v tomto příspěvku ponechává stranou ujednání takové „smluvní pokuty“ se spotřebitelem či slabší stranou.

⁴ Z výpovědního důvodu zakotveného v samotné smlouvě.

způsobu výpočtu výše smluvní pokuty váže k době, po kterou byla smlouva z důvodu výpovědi oprávněně strany zkrácena“.

Z iniciativy neúspěšné žalobkyně o věci následně rozhodoval dovolací soud. S odkazem na svou předchozí judikaturu však Nejvyšší soud ČR uvedl, že *„je-li smluvní pokutou sankcionován v podstatě výkon práva odstoupit od smlouvy, je ujednání třeba považovat za absolutně neplatné, aniž by bylo rozhodující, že odstoupení od smlouvy bylo vyvoláno porušením povinností druhou smluvní stranou.“* Nadto Nejvyšší soud uzavřel, že *„kumulativní vázanost povinnosti platit smluvní pokutu na porušení smluvní povinnosti i na následné odstoupení od smlouvy představující výkon práva, brání tomu, aby na smluvní pokutu bylo pohlíženo jako na sankci za porušení povinnosti, přičemž takové její sjednání nemůže obstát jako platné“.*

Z výše uvedeného lze tedy učinit dílčí závěr, totiž že smluvní pokutu lze dle názoru Nejvyššího soudu vázat pouze na porušení právní povinnosti, a nikdy ne na výkon práva, a zároveň je nutné ji vždy sjednat jako nepodmíněnou,⁵ resp. nelze kumulovat dva a více předpokladů pro její vznik.⁶

Odstupné nebo smluvní pokuta?

V kontextu nové právní úpravy se odborná veřejnost relativně jednoduše shodne na závěru, že v případě, kdy právo odstoupit/vypovědět smlouvu a povinnost k úhradě „smluvní pokuty“ svědčí jedné osobě, posoudí se daná situace podle ustanovení o odstupném (§ 1982 NOZ).⁷ Tomu nakonec odpovídá i důvodová zpráva k NOZ, ve které je uvedeno, že *„[u]jednají-li si strany, že dlužník zaplatí věřiteli určitou částku pro případ, že nastane jiná skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti, nepůjde sice o smluvní pokutu, nicméně půjde o platné ujednání, které se podle okolností posoudí jako ujednání o odstupném, případně jako ujednání nepojmenované smluvní klauzule.“* Podle některých autorů se dokonce v případě smluvní pokuty jedná o jakousi modifikaci odstupného, přičemž mezi nimi lze nalézt styčné plochy.⁸

Pro úplnost dodejme, že i přes řadu starších judikátů Nejvyššího soudu, které paušálně vyslovovaly absolutní neplatnost jakéhokoliv ujednání o smluvní pokutě navazující vznik povinnosti hradit pokutu právě na právo na odstoupení, aniž by taková ustanovení byla kvalifikována dle jejich funkčního smyslu jako odstupné,⁹ nebylo podřazení smluvní pokuty popsané v předchozím odstavci pod ustanovení o

⁵ KRENK, Michal. Smluvní pokuta. Obchodní právo. 2017(3), 82-90. ISSN 1210-8278, s. 83.

⁶ DOHNAL, Jakub. Obrácené odstupné jako smluvní pokuta. Právní rozhledy. 2011, 2011(16), 592.

⁷ Srov. např. ČERNÁ, Stanislava a Klára KULHÁNKOVÁ. Smluvní pokuta v NOZ. Rekodifikace & praxe. 2013, 2013(11), s. 5, nebo HORÁK, Pavel. Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. 2015(19), 349-657. ISSN 1210-6410, s. 649.

⁸ DOHNAL, Jakub. Obrácené odstupné jako smluvní pokuta. Právní rozhledy. 2011, 2011(16), 592.

⁹ ŠILHÁN, Josef In Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1188.

odstupném nepředstavitelné ani za účinnosti předchozí právní úpravy, čemuž například odpovídá rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 1. 2003, sp. zn. 32 Odo 563/2002.¹⁰

Lze tedy učinit dílčí závěr, totiž že pokud mohou ujednání o smluvních pokutách ve světle nové právní úpravy soukromého práva jako odstupné obstát, je nepřipustné posuzovat je jako neplatná.¹¹

Smluvní pokuta či inominát?

Otázkou nicméně zůstává, jak posoudit případy, které nelze právně kvalifikovat jako odstupné, tedy situace, kdy při odstoupení jedné ze smluvních stran, dopadá povinnost zaplatit smluvní pokutu na druhou smluvní stranu.¹²

Jak je již naznačeno výše, označuje Nejvyšší soud ve své dosavadní praxi taková ujednání o smluvní pokutě striktně za neplatná pro rozpor s pojmovými znaky smluvní pokuty, i když se v mnohých případech jednalo pouze o neobratné smluvní formulace.¹³ V takovém postupu spatřuji rozpor s právním názorem Nejvyššího soudu obsaženým v jeho rozsudku ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96, ve kterém Nejvyšší soud uzavřel, že je vždy třeba posoudit, „*zda předmětné ujednání obsažené ve smlouvě (...) (byť označené jako smluvní pokuta) je možné s ohledem na jeho obsah zhodnotit v souladu s výše uvedeným ve smyslu citovaného ustanovení § 491 ObčZ (§ 51 ObčZ)*“, tedy jako nepojmenovanou smluvní klauzuli. Pro takové posouzení by dále nemělo být rozhodné, zda je příslušné smluvní ustanovení jako smluvní pokuta pojmenované¹⁴, či zda obsahuje odkaz na příslušná ustanovení právního předpisu¹⁵, což vyplývá mimo jiné i z § 555 NOZ.

Opačně připustíme-li, že není na újmu platnosti ustanovení týkajícího se smluvní pokuty, pokud je označeno jiným termínem (postih, sankce, penále)¹⁶, pak nevidím důvod, proč by se daná úvaha neměla aplikovat i obráceně, tedy v tom smyslu, že se ujednání nesprávně označená a odkázaná na zákonná ustanovení upravující smluvní pokutu posoudí podle jiného institutu soukromého práva či jako inominátní

¹⁰ ČECH, Petr. K určitosti dohody o smluvní pokutě. Právní rádce. 2008, 16(3), 11-22. ISSN 1210-4817, s. 16.

¹¹ ŠILHÁN, Josef In Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1161.

¹² Takto vymezená situace odpovídá skutkovému stavu rozhodnutí, které je předmětem tohoto příspěvku (viz výše).

¹³ ŠILHÁN, Josef In Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1188.

¹⁴ ČERNÁ, Stanislava a Klára KULHÁNKOVÁ. Smluvní pokuta v NOZ. Rekodifikace&praxe. 2013, 2013(11), s. 5.

¹⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 512/2002.

¹⁶ ŠKÁROVÁ, Marta In Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, s. 1606.

Z judikatury např.: Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 33 Odo 370/2004, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 ODO 744/2006.

smluvní ustanovení. Tomuto závěru ostatně odpovídá i výše uvedené znění důvodové zprávy k NOZ, které v případě navázání smluvní pokuty na jinou právní skutečnost, než porušení povinnosti připouští platnost takového ujednání jako nepojmenované smluvní klauzule. Jak tedy ve svém inspirativním článku shrnuje J. Kříž, lze podle výše uvedených zákonných ustanovení týkajících se smluvní pokuty posoudit toliko skutečnost, zda se v konkrétním případě jedná o ujednání o smluvní pokutě (či nikoliv), nikoliv však platnost/neplatnost takového ujednání.¹⁷

In dubio pro libertate

Setrvá-li Nejvyšší soud u své dosavadní rozhodovací praxe, bude obecnými soudy nadále nepřiměřeně zasahováno do smluvní praxe¹⁸ a podle některých autorů hrozí reálné nebezpečí, že dojde ke snížení konkurenceschopnosti českého práva při využití v mezinárodních transakcích.¹⁹

Dle mého názoru jsou důvody pro odmítnutí dosavadní judikatury Nejvyššího soud dvojího charakteru. V první řadě je nutné vyjít ze zákonné zásady, že na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než neplatné (§ 574 NOZ). Zásada *potius valeat actus quam pereat* je už od dob starého Říma považována za významnou maximu civilního práva.²⁰ Opomenout v této situaci nelze ani nálezy Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03, ve kterém došel Ústavní soud k závěru, že „[z]ákladním principem výkladu smluv je prioritou výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Není ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu taková praxe, kdy obecné soudy upřednostňují výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.“²¹

Za druhé se výše nastíněná rozhodovací praxe Nejvyššího soudu příčí zásadě autonomie vůle. Z tohoto hlediska je z mého pohledu relevantní nedávný nálezy Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 190/15, ve kterém Ústavní soud po připomenutí své předchozí rozhodovací praxe²², podle které

¹⁷ KŘÍŽ, Josef. K významu nálezu Ústavního soudu o souběhu funkcí (Část II. - výklad soukromého práva vždy ve prospěch svobody). *Soukromé právo*. 2018, VI(2), s. 18.

¹⁸ HORÁK, Pavel. Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. 2015(19), 349-657. ISSN 1210-6410, s. 649.

¹⁹ Barabáš, Ivan. Smluvní pokuta v kontextu podnikových transakcí. *Časopis Všeherd*, 2012. Dostupné z <http://casopis.vsehrd.cz/2012/03/smluvni-pokuta-v-kontextu-podnikovych-transakci/>.

²⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Neplatnost právních jednání. *Právní prostor*, 2015. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/komentar-k-noz-neplatnost-pravnich-jednani>.

²¹ KOVÁČOVÁ, Anna. Smluvní pokuta v občanskoprávních vztazích. *Právní fórum*. 2012, 2012(8), 355.

²² Srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. I. ÚS 546/03. Obdobně nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04; nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04; nálezy Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 670/02; nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2007, sp. zn. I. ÚS 557/05; nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 7.

„podmínkou fungování právního státu je respektování autonomní sféry jednotlivce, která také požívá ochrany ze strany státu tak, že na jedné straně stát zajišťuje ochranu proti zásahům ze strany třetích subjektů a na straně druhé sám vyvíjí pouze takovou aktivitu, kterou do této sféry nezasahuje, resp. zasahuje pouze v případech, které jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem, a kdy je takový zásah proporcionální ohledem na cíle, jichž má být dosaženo“ uvedl, že „[p]okud chtějí obecné soudy dovozovat zákaz soukromého jednání, který není výslovně stanoven zákony, musí pro takový závěr předložit velmi přesvědčivé argumenty, neboť jde o soudcovské dotváření práva proti zájmům soukromých osob. Takové soudcovské dotváření práva je nutné podrobit obzvláště přísnému ústavnímu přezkumu, neboť tímto rozhodováním obecných soudů mohou být porušena nejen základní práva stěžovatele (a to zejména subjektivní právo stěžovatele na svobodné jednání v zákonných mezích ve smyslu čl. 2 odst. 3 LPS a zásada pacta sunt servanda plynoucí z čl. 1 odst. 1 Úst), ale i princip dělby moci, který je nedílnou součástí principu právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Úst.“²³

V tomto ohledu se tedy zcela ztotožňuji s názorem J. Kříže, že příslušný soud v rozporu s uvedenou judikaturou Ústavního soudu nepodložil předmětné rozhodnutí dostatečně přesvědčivými argumenty, které by ospravedlňovaly takto invazivní zásah do svobody jednotlivce v oblasti autonomie vůle.²⁴

Závěr

Vzhledem k výše uvedenému nelze než souhlasit s J. Kotáskem v tom, že taková judikatura Nejvyššího soudu je v současném právním rozpoložení neobhajitelná. J. Kotásek nadto s velkým údivem podotýká, že v daném rozhodnutí nebyla ani zmínka o kritice a nesouhlasu této ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, která se ozývá z per řad expertů na soukromé právo.²⁵ J. Kotásek přitom zdaleka není jediný, kdo se domnívá, že takto striktně pojatá rozhodovací praxe ohledně absolutní nepodmíněnosti smluvní pokuty by neměla nadále obstát.²⁶

Závěrem snad jen dodejme, že i přes shora představenou argumentaci, nezbývá než smluvním stranám při sjednávání „smluvní pokuty“ navázané na odstoupení/výpověď/jinou právní skutečnost doporučit, aby

2010, sp. zn. II. ÚS 3292/09; nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 770/11; nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10; nález Ústavního soudu ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 2124/14.

²³ KŘÍŽ, Josef. K významu nálezu Ústavního soudu o souběhu funkcí (Část II. - výklad soukromého práva vždy ve prospěch svobody). Soukromé právo. 2018, VI(2), s. 16.

²⁴ Ibid, s. 18.

²⁵ KOTÁSEK, J. Editorial. Časopis pro právní vědu a praxi, 2017, č. 3, s. 373.

²⁶ Srov. např. LASÁK, Jan In Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1285, popř. ČERNÁ, Stanislava a Klára KULHÁNKOVÁ. Smluvní pokuta v NOZ. Rekodifikace&praxe. 2013, 2013(11), s. 5.

se při vytváření příslušných smluvních ustanovení vyvarovaly používání spojení smluvní pokuta a dostatečně určitě nastavily práva a povinnosti z takové inominátní klauzule vyplývající. K této obezřetnosti vyzývá vzhledem k tvrdošijnosti Nejvyššího soudu i řada autorů odborných textů.²⁷

²⁷ PELIKÁN, Martin. Smluvní pokuta. Bulletin Advokacie, 2017. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/smluvni-pokuta> nebo ŠILHÁN, Josef In Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1188.

Prameny

Odborná literatura:

ČECH, Petr. K určitosti dohody o smluvní pokutě. Právní rádce. 2008, 16(3), 11-22. ISSN 1210-4817

ČERNÁ, Stanislava a Klára KULHÁNKOVÁ. Smluvní pokuta v NOZ. Rekodifikace & praxe. 2013, 2013(11)

DOHNAL, Jakub. Obrácené odstupné jako smluvní pokuta. Právní rozhledy. 2011, 2011(16)

HORÁK, Pavel. Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. 2015(19), 349-657. ISSN 1210-6410

Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014

Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009

KOTÁSEK, J. Editorial. Časopis pro právní vědu a praxi, 2017, č. 3

KOVÁČOVÁ, Anna. Smluvní pokuta v občanskoprávních vztazích. Právní fórum. 2012, 2012(8)

KRENK, Michal. Smluvní pokuta. Obchodní právo. 2017(3), 82-90. ISSN 1210-8278

KŘÍŽ, Josef. K významu nálezu Ústavního soudu o souběhu funkcí (Část II. - výklad soukromého práva vždy ve prospěch svobody). Soukromé právo. 2018, VI(2)

Normativní právní akty:

Zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 1999, sp. zn. IV. ÚS 276/99

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 182/01

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 1. 2002, sp. zn. 33 Odo 771/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 182/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 1. 2003, sp. zn. 32 Odo 563/2002

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. I. ÚS 546/03

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 33 Odo 370/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 22 Odo 111/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2004, sp. zn. 33 Odo 813/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 670/02
Nález Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03
Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2007, sp. zn. I. ÚS 557/05
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 ODO 744/2006
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. II. ÚS 3292/09
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. 23 Cdo 1218/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 3455/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 822/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 33 Cdo 1216/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 32 Cdo 4469/2010
Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 770/11
Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10
Nález Ústavního soudu ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 2124/14
Nález Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 190/15
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 23 Cdo 3894/2015

Internetové zdroje:

Barabáš, Ivan. Smluvní pokuta v kontextu podnikových transakcí. Časopis Všechno, 2012. Dostupné z <http://casopis.vsehrd.cz/2012/03/smluvni-pokuta-v-kontextu-podnikovych-transakci/>

PELIKÁN, Martin. Smluvní pokuta. Bulletin Advokacie, 2017. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/smluvni-pokuta>

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Neplatnost právních jednání. Právní prostor, 2015. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/komentar-k-noz-neplatnost-pravnich-jednani>